

BUDAI Parmenius, Stephen

Kalandos ma

Budai Parménius István, magy
előtt az első költeményt írta A

(Befejező rész)

Angliában ekkor Erzsébet királynő uralkodott, a brit történelem egyik legdicsőségesebb uralkodója, akitől a mai angol királynő a nevét kapta. Ő alatta vált Anglia valódi nagyhatalommá, ő alatta kezdett kialakulni a később világot átfogó britgyarmatbirodalom. Kemény üldözője volt a katolikusoknak, kegyetlen tudott lenni, különösen akkor, ha úgy ítélte, hogy királyi méltóságában támadják meg. Viharos szerelmi életet élt; kegyenceinek sem volt könnyű sorsa, mert sohasem engedte őket magasra nőni. De csodálatos érzéke volt ahhoz, hogy a legnehezebb körülmények között is megőrizze az ország egységét és az uralkodói hatalom tekintélyét.

MAGYARORSZAG AKKOR RENDKÍVÜL NÉPSZERŰ VOLT ANGLIÁBAN.

Kicsit mesebeli országnak számított, amelyenről a kalandos regények, az Amadis tündérmesék írtak. Minden idők legnagyobb drámairója, Shakespeare, aki Erzsébet királynő korában élt és akinek az életéről alig tudunk valamit, szintén úgy emlékszik meg Magyarországról, mint a kalandok és tündérmesék országáról. De a tudósok és

gyar sorsok...

ar diák, aki harmadfélszáz év
merikáról . . .

2
államférfiak is nagyabecsülték a magyar népet, különösen Erdélyt. A protestantizmus keleti fellegvárát tisztelték benne; azt az országot, amelynek népe a pogány török minden ránehezédő nyomása ellenére, ragaszkodik keresztény hitéhez és függetlenségéhez, mint ahogy ezt becsülni ma is a szabad világ

KOSSUTH ÉS MINDSZENTY NÉPÉBEN.

Kivételes tehetségén és meggyerő modorán kívül a magyar hősiesség nagy megbecsülésének köszönhette a szegény magyar diák, hogy nemcsak a tudós körök, de a nagyurak, az udvar emberei is befogadták. Így került ismeretségbe Erzsébet királynő egyik kegyencével, Sir Philip Sidneyvel, kora egyik legkiválóbb költőjével. A művelt nagyur szívesen elbeszélgetett a magyar diákkal, aki értett ahhoz, hogy megszerettesse népét a külföldiekkel. Később Sir Philip Sidney, mint a királynő követe a Habsburg-bírodalomban, elkerült Bécsbe és a Permenius Istvánnal folytatott beszélgetések alapján kedvet kapott, hogy ellátogasson a hősi és kalandos magyar nép földjére. Ő az első külföldi, aki megemlíti, hogy a magyarok milyen nagyra tartják őseik hadi dicsőségét,

együttal az első, aki megemlékezik a magyar irodalomról.

"Magyarországon minden ünnepségen és más összejövetelen azt láttam, hogy őseik dicső tetteiről szóló énekeiket sokra becsülik; amit ennél a remek katonás nemzetnél a hadi dicsőség legmagasabb fokának tartanak".

Abban az időben, amikor Philip Sidney, angliai Erzsébet kegyence, Magyarországon járt, vándorolt Tinódy Lantos Sebestyén egyik főuri udvartól a másikhoz és adta elő énekeit Temesvár hősi védelméről, Török Bálint fogságba vetéséről és a török nép elleni hősi küzdelem egyéb nevezetes eseményeiről. Philip Sidney bizonyára hallotta Tinódy Sebestyént, amint előadja a hősi énekeket, amelyeknek dallamai ma is kincsei a magyar zene történetének.

Budai Permanius István baráti köréhez tartozott Hukluyt Richard, korának egyik legkiválóbb földrajztudósa; Hukluyt gazdag könyvtárt állított össze a korabeli felfedező utazásokról. Ez a kor — a 15-ik század vége és a 16-ik század —

A NAGY FELFEDEZŐ UTAZÁSOK KORA, AMIKOR A FEHÉR EMBERI- SÉG MEGISMERI A SZINESEK LAK- TA VILÁGRÉSZEKET,

Észak- és Dél-Amerikát, Afrikát, Ázsiát és megkezdte a világ meghódítását. Az első nagy felfedező utazók, köztük Amerika első felfedezői, olaszok, spanyolok és portugálok voltak. Olasz volt az Újvilág nagy felfedezője, Columbus Kristóf is. Azonban Erzsébet királynő uralkodása alatt Anglia is ki akarta venni részét a tengerentúli felfe-

dezésekből és hódításokból. Különösképen az Újvilág, elsősorban Észak-Amerika érdekelte az angolokat, akik nem annyira mesés kincsek után kutattak, mint a spanyolok, portugálok, hanem inkább megtelepedésre, megművelésre, kereskedésre alkalmas termékeny területeket akartak. Maga a királynő is nagyon érdeklődött a felfedező utazások iránt . . .

Hukluyt Richard ismertette meg Budai Permaniusz Istvánt Erzsébet királynő tengerészetének egyik nagy hajóskapitányával, Sir Gilbert Humphrey-vel. Ez a bátor hajós éppen ekkor tért vissza egy tengerentúli utról, amelyet

A CSODAS AMERIKAI PARTOKRA VEZETETT.

New Foundland szigetén járt, melynek zátonyain annyi halat lehetett fogni, hogy a hajók fel sem tudták venni a tőkehal-zsákmány egy részét. Onnan Humphrey délre hajózott. Mély, zöld erdőtől koszoruzott parti sikságon kötött ki, ahol a dus fű oly magasra nőtt, hogy szint elrejtőzhetett benne az ember. Belsőveléssel nem találkozott. Ugy érezte, hogy ez a varázslatosan szép, elhagyott világ csak a britt telepésekre vár, hogy termékeny földjének áldásaiban részesítse őket és boldog, szabad otthonot biztosítson nekik. Gilby

Humphrey elhatározta ekkor, hogy hamarosan visszatér telepesekkel, hogy bátor és szabad emberekkel benépesítse ezeket a távoli partokat és

MEGALAPITSA AZ UJ ANGLIAT.

Gilbert Humphreyt az a titkos gondolat vezette,

hogy szabad otthont teremtsen a vallási üldözötteknek. Erzsébet királynő, mint az apja által alapított anglikán egyház feje, keményen üldözte úgy a katolikusokat, mint a különböző más protestáns felekezeteket, amelyek nem voltak hajlandók elismerni az ő egyházi főhatalmát. Abban a korban az alattvalóknak az uralkodó vallását kellett követniök és ha ezt nem tették, akkor a kormányzat felségsértőknek tekintette őket. Nagyon sok volt azoknak a titkos katolikusoknak és protestánsoknak a száma, akik látszólag elismerték az anglikán államvallást, de rejtve ragaszkodtak hitükhöz. A bátor hajóskapitány ezeknek akart az angol birodalmon belül szabad otthont adni.

A MAGYAR DIÁK ÉS A BRITT TENGERESZTISZT ÖSSZEBARATKOZOTT

Sokat beszélgettek és álmództak arról, hogyan fogják berendezni a britt telepet a tengerentuli földön, ahol az emberek szabadok lesznek, nem lesz ur és jobbágy; minden bevándorló résztvesz majd a közösség ügyeinek intézésében. Gilbert Humphrey följajánlotta a magyar diáknak, hogy kísérje el őt új honalapító útjára, legyen a

A TENGERENTULI HONFOGLALÁS KRÓNIKASA,

szedje ékes rigmusokba a hajút és a megtelepedés eseményeit.

István diák boldogan fogadta barátja ajánlatát. 1583-ban indult Gilbert Humphrey négy hajója utnak. Az út az Océánon át jól sikerült, hamarosan kikötöttek New Foundland partjain, majd tovább indultak, hogy megkeressék a legjobb, legtermékenyebb, legbiztonságosabb partvidéket. Délnyugat felé vették utjukat és már-már

5

lesték az ígéretes partvonalat, amikor az idő hirtelen rosszra fordult és borzalmas vihar tört ki. A 80 és 100 tonnás hajókat úgy dobálták a hullámok, mint a dióhéjat. Elterítette őket utirányukból. Észak felé sodródtak a vitorlások. A hajósok küzdöttek az Óceán elszabadult rémével, de hiába. Rettenes napok után feltűntek a szárazföld vonalai a láthatáron, de nem volt bennük köszönet. A nyájas és gazdag partok helyett

ÉHES SZIRTEK

meredeztek feléjük, mintha csak egy félelmetes óriás fegyverei lettek volna, aki haragjában, hogy a szűz partokhoz merészelték közeledni, rettentő lándzsája élére akarja szurni a hajókat. Minden erejüket megfeszítve igyekeztek a vitorlásokat a szikláktól távortartani, de két hajó árbóca sérült volt és a vihar ellenállhatatlan erővel sodorta ezeket a szirtek felé. Borzasztó robajjal zuhdott a két vitorlás a parti sziklának, majd tehetetlenül, mint az összeroppantott testek, zuhantak vissza a hullámok közé és szinte

PERCEK ALATT ELNYELTE ÖKET AZ OCEÁN ÉHES TORKA.

A megmaradt két hajó utasai még csak kísérletet sem tehettek arra a dühöngő viharban, hogy társaikat megmentsek. A két elsüllyedt hajón volt Sir Gilbert Humphrey, az expedíció vezetője és Budai Parmenius István, a tengerentuli honfoglalás krónikása is. A bátor, magyar diák-költőnek, akit Anglia oly szeretettel fogadott be, sokezer kilométernyire hazájától, amely a török igát nyögte.

NOVA SKÓCIA SZIKLAI ELŐTT AZ OCEÁN LETT A SIRJA...

Alig néhány órával a két hajó elsüllyedése után a vihar éppen olyan hirtelen lecsendesedett, mint amilyen hirtelen rájuk tört.... Csillagos és mégis vigasztalan éjszaka borult a megmaradt két hajó utasaira. Ezek nem is gondoltak többé — a honfoglalásra. Az ő két hajójuk is olyan állapotban volt, hogy örülniök kellett, ha baj nélkül elérik New Foundland partjait. A magukkal hozott állatok mind elpusztultak, tönkrement a vetőmag, amelyből az új földön életet adó tápláléknak kel-

16
lett volna sarjadnia, megromlott minden esésig, de egyébként is elment a kedvük attól, hogy vezetőiktől, társaiktól megfosztva, új hazát alapítsanak a tengerentuli partokon, amelyek egyáltalán nem mutatkoztak barátságosaknak, vendéglátóknak irántuk. Visszatértek tehát New Foundlandba: ott halásztak egy ideig, hogy esésig tegyenek szert, majd visszatértek Angliába. A visszatértek szerencsére magukkal hozták

BUDAI PARMÉNIUSZ ISTVÁN VERSEK UTINAPLÓJÁNAK

azt a részét, mely az odautazást, New Foundlandi tartózkodásukat és a honfoglalás szép álmait énekelte meg. Ezt a szép költeményt, amely először ad képet az Újvilág tájairól, New Foundland erdőiről és partjairól, az elhalt magyar költő jóbarátja, Hackluyt Rirchard adta ki. Btrékes és fontos emléke ez a költemény az Újvilág felfedezésének, a britt világhódításnak, de egyúttal egy harmadfél száz ezelőtt élt magyar költő tehetségének, merészségének, kalandos sorsának. Példamutatója a magyar sorsnak, amely még üldöztetésében, veszteségében is meg tudja termékenyíteni a nyugati kulturát. Parmenius István sorsa az első kapcsolat egyike, amely a magyarságot az Újvilághoz fűzi.

Budai Parmenius István, magyar diák, aki harmadfél száz év előtt az első költeményt írta Amerikáról . . .

(Folytatás az első oldalról)

